

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/162125>

Please be advised that this information was generated on 2020-11-26 and may be subject to change.

De immateriële schadevergoeding bij overschrijding van de redelijke termijn een feit! Of toch niet?

Mw. mr. A.L. Faber LL.M.*

Art. 6, lid 1 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (hierna: EVRM) schrijft voor dat eenieder bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen of bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde vervolging, recht heeft op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak binnen een redelijke termijn. Gelet op de bewoordingen 'ingestelde vervolging' is in ieder geval beoogd strafzaken onder de bescherming van art. 6 EVRM te brengen. Mitsdien is in straf- en boetesaken al geruime tijd gebruik dat aan de overschrijding van de zogenoemde redelijke termijn waarbinnen de zaak moet zijn beslecht, consequenties kunnen worden verbonden.

Overeenkomstige toepassing van dat gebruik in het bestuursrecht heeft echter enigszins op zich laten wachten. Hoewel in 2008 de afdeling bestuursrechtspraak de eerste stappen heeft gemaakt naar de toekenning van een schadevergoeding wegens de lange duur van een procedure, heeft dat voor zuiver fiscale geschillen nog tot 2011 geduurd.¹ Begin 2014 heeft de Grote Kamer rechtseenheid gecreëerd in de jurisprudentie van de diverse hoogste bestuursrechtelijke colleges door te overwegen dat de door de Hoge Raad en de Centrale Raad van Beroep gewezen jurisprudentie ter zake de immateriële schadevergoeding als uitgangspunt moet worden genomen.² Omdat in die jurisprudentie aansluiting is gezocht bij de jurisprudentie in punitieve zaken, is daarmee tevens rechtseenheid tussen niet-punitieve en punitieve zaken gecreëerd. Tijd dus voor een inventarisatie van de factoren die het recht op en de hoogte van de immateriële schadevergoeding bepalen. Daarbij zal in het bijzonder aandacht worden besteed aan de invloed van de gedragingen van de belastingplichtige op de immateriële schadevergoeding.

1. Hoofdgeregels

Ten aanzien van de vraag of de redelijke termijn is overschreden, heeft de Hoge Raad in 2011 aansluiting gezocht bij de geldende jurisprudentie ten aanzien van de overschrijding van de redelijke termijn in fiscale boetesaken.³ Daarbij geldt als hoofdregel dat een termijn van twee jaar voor de behandeling van de bezwaar- en beroepsfase gezamenlijk als redelijk wordt gezien. Die termijn van twee jaar gaat in op het moment dat het bezwaarschrift is ontvangen door het bestuursorgaan. Volgens onze hoogste rechtscolleges moet

dat bestuursorgaan de bezwaarprocedure binnen een termijn van zes maanden kunnen afronden. Dat betekent dat de rechtbank in beginsel dus binnen anderhalf jaar na het aanhangig maken van de beroepsprocedure een uitspraak in eerste aanleg moet doen. Het hof op zijn beurt moet binnen twee jaar na instelling van het hoger beroep uitspraak doen. Hetzelfde lijkt inmiddels te gelden voor de Hoge Raad.⁴ Worden deze termijnen door het bestuursorgaan respectievelijk de gerechtelijke instanties overschreden, dan is daarmee de redelijke termijn overschreden. Alsdan moet worden vastgesteld of deze overschrijding in de gegeven omstandigheden is gerechtvaardigd of dat de overschrijding tot een immateriële schadevergoeding dient te leiden.

2. Algemene richtlijnen

Er zijn vele factoren die de afhandeling van een geschil en daarmee de duur van de procedure kunnen beïnvloeden. Om enige orde aan te brengen in deze factoren en de gevolgen die daaraan moeten worden verbonden voor de vaststelling van de immateriële schadevergoeding, heeft Hof Den Bosch op 23 augustus 2012 een aantal algemene richtlijnen gegeven.⁵ Op 21 maart 2014 heeft de Hoge Raad de uitspraak van Hof Den Bosch afgedaan met art. 81 Wet op de rechterlijke organisatie.⁶ Ons hoogste rechtscollege kon zich dus kennelijk vinden in deze richtlijnen.

Bij de analyse die het hof aanlegt ten aanzien van de factoren die een rol kunnen spelen bij de vraag óf en zo ja tot welk bedrag de belanghebbende een immateriële schadevergoeding toekomt, onderscheidt het hof drie groepen, te weten:

1. factoren die het recht op een immateriële schadevergoeding als zodanig kunnen beïnvloeden;
2. factoren die de verlenging van de redelijke termijn rechtvaardigen;
3. factoren die invloed hebben op de hoogte van de immateriële schadevergoeding.

2.1. *Factoren die het recht op een immateriële schadevergoeding als zodanig beïnvloeden*

De eerste vraag die het hof heeft beantwoord, is of de gedragingen aan de zijde van de belastingplichtige die (mede) ten grondslag liggen aan het geschil, belanghebbende het recht op een immateriële schadevergoeding ontnemen. Het hof beantwoordde deze vraag ontkenkend. De immateriële schadevergoeding is immers gebaseerd op het rechtszekerheidsbeginsel, oftewel het recht van een belastingplichtige op beslechting van zijn geschil binnen een redelijke termijn. Of de belastingplichtige zelf de basis voor het materiële geschil heeft gelegd, doet dus niet ter zake.⁷ Daarentegen speelt de bijdrage van de belastingplichtige in de duur van de beslechting van het geschil wel een rol. Echter, wederom niet in het kader van de vraag óf er een recht op een immateriële schadevergoeding bestaat, maar als rechtvaardigingsgrond voor overschrijding van de redelijke termijn. Kortom, de bijdrage van de belastingplichtige aan de overschrijding van de termijn kan nooit van invloed zijn op het recht op een immateriële schadevergoeding als zodanig.

Datzelfde geldt voor het al dan niet gegrond zijn van het (hoger) beroep.⁸ Bij de introductie van de immateriële schadevergoeding in 2011 heeft de Hoge Raad geoordeeld dat aansluiting moet worden gezocht bij de jurisprudentie van het Europees Hof van de Rechten van de Mens aangaande art. 6 EVRM. Uit die jurisprudentie (waaronder *Riccardi Pizzati v. Italië*⁹) volgt dat bij overschrijding van de redelijke termijn de spanning en frustratie als grond voor vergoeding van immateriële schade worden verondersteld, behoudens bijzondere omstandigheden. De vraag is dus welke omstandigheden als dermate bijzonder kwalificeren, dat aannemelijk is dat van spanning en frustratie geen sprake is en het verzoek tot toekenning van een immateriële schadevergoeding dus kan worden afgewezen. Uit het feit dat ongegrondverklaring het recht op een immateriële schadevergoeding als zodanig niet beïnvloedt, leid ik af dat ongegrondverklaring niet als een dergelijke bijzondere omstandigheid kwalificeert. Datzelfde lijkt inmiddels te gelden voor niet-ontvankelijkverklaring. Echter, afgaande op de huidige jurisprudentie, niet zonder meer.

In een zaak waarin een belanghebbende, die in haar dagelijks leven werkzaam is als belastingconsulente, niet tijdig rechtsmiddelen heeft aangewend tegen een uitspraak op bezwaar, heeft het Hof Den Haag onlangs het verzoek om een immateriële schadevergoeding afgewezen.¹⁰ Hoewel feitelijk sprake was van een niet-ontvankelijk beroep, heeft het hof expliciet overwogen dat het feit dat een (hoger) beroep niet-ontvankelijk is, in beginsel niet als grond kwalificeert om een beroep

op de immateriële schadevergoeding af te wijzen.¹¹ Volgens het hof was echter in dit specifieke geval niet aannemelijk dat belanghebbende spanning en frustratie heeft ondervonden, omdat zij, naar ik aanneem vanwege haar achtergrond als belastingconsulente, wist althans redelijkerwijs kon weten hoe de rechter over de ontvankelijkheid en kostenvergoeding zou oordelen. Bovendien was van noemenswaardige spanning ten aanzien van het uitblijven van een rechterlijk oordeel over het materiële geschil geen sprake, omdat de hefingsambtenaar in de uitspraak op bezwaar nagenoeg geheel tegemoet is gekomen aan belanghebbende, aldus het hof.¹² Het ging dus voornamelijk nog om de kostenvergoeding. In deze laatste conclusie van het hof, sec beschouwd, kan ik mij overigens niet vinden. Ten eerste niet, omdat als in het bezwaarschrift is verzocht om vergoeding van de kosten, de kostenvergoeding daarmee per definitie onderdeel uitmaakt van het geschil (zowel in bezwaar als daarna). En ten tweede niet, omdat hiermee wordt miskend dat een belanghebbende ook spanning en frustratie kan ondervinden ten aanzien van het uitblijven van een rechterlijk oordeel over de (hoogte van de) proceskostenvergoeding. Ik ga er echter van uit dat in deze conclusie het hof wederom heeft meegewogen dat de belanghebbende wist dat zij geen kosten had gemaakt voor beroepsmatig verleende rechtsbijstand door een derde. Inmiddels heeft overigens ook Hof Arnhem-Leeuwarden recentelijk geoordeeld dat een niet-ontvankelijk beroep een immateriële schadevergoeding niet per definitie in de weg staat.¹³ Als bijzondere omstandigheid kwalificeert echter volgens het hof als die niet-ontvankelijkheid een gevolg is van het feit dat degene die om toekenning van een immateriële schadevergoeding verzoekt geen belanghebbende is.

Kortom, behoudens bijzondere omstandigheden is de enkele vaststelling dat de redelijke termijn is overschreden voldoende om spanning en frustratie en daarmee het recht op een immateriële schadevergoeding aan te nemen. De jurisprudentie aangaande die bijzondere omstandigheden is volop in ontwikkeling. Zo heeft de Hoge Raad onlangs geoordeeld dat een zeer geringe kans op succes niet als bijzondere omstandigheid kwalificeert.¹⁴ Geen kans op succes in combinatie met de kennis van de belanghebbende kan daarentegen, zo blijkt uit de hiervoor genoemde uitspraak van Hof Den Haag, wél als bijzondere omstandigheid worden aangemerkt. Ook heeft de Hoge Raad al geconcludeerd dat bij een zeer gering financieel belang spanning en frustratie afwezig kunnen worden geacht.¹⁵ Van een gering financieel belang kan overigens niet worden gesproken als de immateriële schadevergoeding hoger is dan het bedrag aan belasting dat in geschil is.

2.2. *Factoren die de overschrijding van de redelijke termijn rechtvaardigen*

Zodra is vastgesteld dat de redelijke termijn is overschreden en er geen (objectief vast te stellen) bijzondere omstandigheden zijn die leiden tot de conclusie dat spanning en frustratie ontbreken bij belanghebbende, staat het recht op een imma-

De immateriële schadevergoeding bij overschrijding van de redelijke termijn een feit! Of toch niet?

teriële schadevergoeding vast. Vervolgens moet de hoogte van de vergoeding worden vastgesteld. Die hoogte wordt onder andere bepaald door de tijd waarmee de redelijke termijn is overschreden. Voor elk halfjaar overschrijding van de redelijke termijn komt belanghebbende € 500 aan vergoeding toe, waarbij naar boven wordt afgerond. Kortom, er zal vervolgens moeten worden vastgesteld met welke termijn de redelijke termijn is overschreden en aan wie die overschrijding kan worden toegerekend: aan de staatssecretaris van Financiën (de inspecteur) of de minister van Justitie en Veiligheid (de rechterlijke macht). Daarbij geldt dat bijzondere omstandigheden de eerdergenoemde redelijke termijnen (zes maanden voor de bezwaarfase, anderhalf jaar voor de beroepsfase en twee jaar voor hoger beroep en cassatie) kunnen oprekken.

Ten aanzien van de factoren die van invloed zijn op de vraag welke termijn als redelijk kan worden aangemerkt in het specifieke geval, heeft de Hoge Raad in 2011 aansluiting gezocht bij de uitspraak van 2005.¹⁶ In dat arrest zijn de volgende factoren aan de orde gekomen:

1. de ingewikkeldheid van de zaak;
2. de invloed van de belastingplichtige en/of de gemachtigde op het procesverloop;
3. de wijze waarop de zaak door het bestuursorgaan is behandeld;
4. de wijze waarop de zaak door de rechter is behandeld.

Ad 1 De ingewikkeldheid van de zaak

In 2005 heeft de Hoge Raad geoordeeld dat het antwoord op de vraag welke termijn als 'redelijk' kwalificeert, mede afhangt van de ingewikkeldheid van de zaak. Die ingewikkeldheid van de zaak kan worden bepaald aan de hand van de aard en omvang van de fiscale problematiek, de omvang van het verrichte onderzoek en de omvang van het geschil als zodanig. Het betreft wederom open normen die in de jurisprudentie tot ontwikkeling moeten komen. Daarmee is inmiddels een aanvang gemaakt.

Zo heeft Hof Den Bosch geoordeeld dat een procedure waarin een beroep op de geheimhoudingsprocedure van art. 8:29 Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb) wordt gedaan, 'ingewikkelder' is dan een zaak die wordt afgedaan zonder geheimhoudingsprocedure. Het is volgens het hof dan ook gerechtvaardigd de redelijke termijn met zes maanden te verlengen als een geheimhoudingsprocedure wordt ingelast.¹⁷ Blijkt echter dat sprake is van misbruik van procesrecht of kennelijke frustratie van een goede procesorde van de kant van belanghebbende, dan kan een langere termijn worden gehanteerd. Ik neem aan dat in het omgekeerde geval, waarin de inspecteur misbruik van procesrecht kan worden verweten, de redelijke termijn in zijn geheel niet wordt verlengd en dus wordt uitgegaan van de hoofdregels.

Ook het voorleggen van prejudiciële vragen aan het Europees Hof van Justitie merkt het hof aan als grond om de redelijke

termijn te verlengen in verband met de ingewikkeldheid van de zaak. De redelijke termijn wordt verlengd met de termijn die met de prejudiciële verwijzing gemoeid gaat. Dat geldt volgens het hof ook als de prejudiciële vraag in een andere procedure is voorgelegd waarvan de beantwoording relevant is voor de beslissing in de betreffende zaak. Daarbij geldt echter wel dat de overschrijding op deze grond pas aanwezig kan worden geacht als de gerechtelijke instantie partijen in kennis heeft gesteld van het feit dat de zaak wordt aangehouden in afwachting van een uitspraak op een prejudiciële vraag.¹⁸ Datzelfde geldt voor de inspecteur die het bezwaarschrift wil aanhouden in afwachting van een uitspraak van het Hof van Justitie. In belastingzaken geldt de eis van de schriftelijke kennisgeving overigens alleen voor zaken die worden aangehouden in afwachting van beantwoording van prejudiciële vragen die ná 1 april 2014 zijn gesteld.¹⁹ Vóór 1 april 2014 was de schriftelijke kennisgeving namelijk geen vereiste, althans niet voor de Hoge Raad, wél voor de Raad van State. Het rechtszekerheidsbeginsel verzet zich dan ook tegen toepassing van dit vereiste vóór die datum. Dat lijkt mij volledig juist. Overigens heb ik wel grote vraagtekens bij hoe deze uitspraak zich verhoudt tot het leerstuk van de dwangsom, want hoewel de wetsgeschiedenis namelijk geen bijzondere eisen stelt aan een ingebrekestelling, lijkt uit de uitspraken van de Hoge Raad te volgen dat een bestuursorgaan moet worden 'gemaand' alvorens sprake kan zijn van een ingebrekestelling. Het 'overgangsrecht' dat de Hoge Raad op 21 maart 2014 heeft verwerkt in zijn uitspraak is bij de dwangsom nooit gehanteerd. Maar dat gaat dit betoog te buiten.

Voorts heeft de Hoge Raad geconcludeerd dat ook de belastingplichtige die geen medewerking verleent aan gegevensverstrekking c.q. vaststelling van de feiten (al dan niet voor de behandeling van het bezwaarschrift) ertoe kan bijdragen dat de zaak gecompliceerder wordt.²⁰ Desalniettemin vormt een gebrek aan medewerking niet zonder meer reden om de redelijke termijn te verlengen. Zo oordeelde Hof Den Bosch dat de belanghebbende die in bezwaar louter ontkent rekeninghouder te zijn, de behandeling van het bezwaar niet bovennormaal gecompliceerd heeft gemaakt.²¹ Dat had overigens wel anders kunnen zijn als de belanghebbende vervolgens openheid van zaken had gegeven.

Uit de conclusie van advocaat-generaal Wattel d.d. 24 februari 2004 bij de uitspraak van de Hoge Raad van 22 april 2005 meen ik overigens af te leiden dat het ook mogelijk is de redelijke termijn te verkorten als het een eenvoudige zaak betreft. Jurisprudentie dienaangaande ben ik nog niet tegengekomen.

Ad 2 De invloed van belastingplichtige of de gemachtigde op het procesverloop

De Hoge Raad bepaalde in 2011 dat de redelijke termijn aanvangt op het moment dat het bestuursorgaan het bezwaarschrift heeft ontvangen. Als aan dat bezwaar- of beroepschrift vormgebreken kleven, dan kan de redelijke

termijn onder omstandigheden worden verlengd met de tijd die is gebruikt voor het herstel van die vormgebreken dan wel aangekondigde aanvullingen op een reeds ontvankelijk bezwaar- of beroepschrift.²² Dat geldt echter niet voor de tijd die gemoeid gaat met handelingen die onderdeel uitmaken van een normaal proces. Getuigenverhoren en/of raadpleging van deskundigen behoren tot het normale proces en verlengen daarom de redelijke termijn niet. Datzelfde geldt voor verzoeken van een belanghebbende tot overlegging van op de zaak betrekking hebbende stukken ex art. 8:42 Awb. Dat is namelijk onderdeel van een eerlijk proces, aldus het hof.²³

Inmiddels heeft de Hoge Raad geoordeeld dat dit ook geldt als op verzoek van een partij de zitting voor de eerste keer wordt uitgesteld.²⁴ Daartoe overwoog de Hoge Raad dat in de termijnen die de Hoge Raad als uitgangspunt heeft geformuleerd, reeds rekening is gehouden met het feit dat vaak aan partijen enige tijd voor herstel van verzuimen wordt gegund en dat het ook niet ongebruikelijk is dat aan partijen uitstel wordt verleend voor het indienen van processtukken. Het tijdsverloop dat daarmee gemoeid gaat, kan dan ook niet worden aangemerkt als bijzondere omstandigheid die een verlenging van de redelijke termijn rechtvaardigt, aldus de Hoge Raad. Onder dat normale procesverloop valt ook het standaarduitstel van vier weken dat wordt verleend in verband met de motivering van een pro forma processtuk.²⁵ Een aan een belanghebbende verleend uitstel dat geen verband houdt met een 'normaal vooronderzoek' verlengt de redelijke termijn echter wel.²⁶ Ook als de belanghebbende telkenmale aanvullingen op een (hoger) beroepschrift stuurt, waarop verweerder moet worden uitgenodigd voor het geven van een reactie, is sprake van een 'buitennormaal' proces dat aan belanghebbende kan worden toegerekend en de redelijke termijn verlengt.²⁷ Datzelfde geldt als pas ter zitting een bewijsaanbod door middel van het horen van getuigen wordt gedaan, met als gevolg dat de zitting moet worden geschorst.²⁸

Evenmin wordt als bijzondere omstandigheid die de redelijke termijn kan oprekken aangemerkt het feit dat belanghebbende zonder succes wrakingsverzoeken heeft ingediend.²⁹ Bovendien kan van een belanghebbende niet worden gevergd dat hij aandringt op een spoedige behandeling van zijn geschil teneinde de overschrijding van de redelijke termijn te voorkomen dan wel te beperken. Volgens de Hoge Raad kan een belanghebbende dan ook niet worden tegengeworpen dat hij niet eerder beroep heeft ingesteld tegen het niet tijdig doen van uitspraak op zijn bezwaarschrift.³⁰ Ook hierbij merk ik overigens op dat het mij bevreemdt dat de Hoge Raad dit aandringen wél als voorwaarde lijkt te stellen voor toekenning van de dwangsom. Dat geldt temeer, aangezien beide leerstukken zijn gebaseerd op het feit dat het rechtszekerheidsbeginsel met zich brengt dat beschikkingen voortvarend worden uitgebracht en procedures daartegen voortvarend worden afgedaan.

Ad 3 en 4 De wijze waarop de zaak door het bestuursorgaan respectievelijk de rechter is behandeld

De hoeveelheid jurisprudentie ten aanzien van de invloed van bepaalde handelingen van het bestuursorgaan respectievelijk de rechter op de redelijke termijn, is tot op heden fors achtergebleven bij de jurisprudentie aangaande de invloed van de belanghebbende c.q. gemachtigde op de redelijke termijn. Als voorbeeld in de categorie handelingen zijdens het bestuursorgaan die de redelijke termijn beïnvloeden heeft het hof het nodeloos talmen met het doen van uitspraak op bezwaar aangedragen. Dit nodeloos talmen komt voor rekening van de inspecteur.³¹ Dat de inspecteur binnen een kortere termijn uitspraak had kunnen doen, moet echter aanmerkelijk worden gemaakt door belanghebbende.

Dat er tot nu toe zo weinig jurisprudentie is geweest op dit vlak, hangt naar ik vermoed niet samen met de onberispelijkheid van onze bestuursorganen of rechterlijke macht. Het is een gebied dat nog ontginning behoeft. Zo is hiervoor al aan de orde gekomen dat een gebruikelijk uitstel van vier weken voor de indiening van de gronden de redelijke termijn niet verlengt. Volgens de Procesregeling Bestuursrecht moet evenwel ook het bestuursorgaan binnen vier weken na indiening van de gronden de op de zaak betrekking hebbende stukken en/of het verweerschrift indienen. Gelet op de hiervoor beschreven jurisprudentie ga ik er dan ook van uit dat het niet voldoen aan die termijnen voor rekening van het bestuursorgaan komt. Datzelfde heeft naar mijn mening te gelden voor de inspecteur die, al dan niet op verzoek van de rechter, pas ter zitting de stukken overlegt met een schorsing van de zitting tot gevolg. De toekomst zal het naar ik verwacht leren.

2.3. Factoren die invloed hebben op de hoogte van de immateriële schadevergoeding

De schuld aan het ontstaan van het geschil is eveneens als grond aangedragen voor de beperking van de hoogte van de immateriële schadevergoeding. Ook dit is door het hof afgewezen.³² Evenmin is voor de vaststelling van de hoogte van de immateriële schadevergoeding van belang in welke mate de betrokkene daadwerkelijk spanning en frustratie heeft ondervonden.³³ Het doel van de Hoge Raad was immers om objectieve criteria vast te stellen opdat eenieder voor zichzelf kan vaststellen of hij of zij recht heeft op een immateriële schadevergoeding.

Daarentegen speelt voor de hoogte van de immateriële schadevergoeding wel een rol of de belanghebbende meerdere geschillen in rechte aanhangig heeft gemaakt en zo ja of die aangedragen zaken in hoofdzaak op hetzelfde onderwerp betrekking hebben dan wel onderling met elkaar verweven zijn. Is dat het geval en worden die zaken gezamenlijk behandeld, dan kan dit aanleiding zijn in een aantal zaken een immateriële schadevergoeding toe te kennen en in de andere zaken te volstaan met de mededeling dat de redelijke termijn is overschreden. Want hoewel het hof erkent dat de

De immateriële schadevergoeding bij overschrijding van de redelijke termijn een feit! Of toch niet?

belastingplichtige die meerdere belastingjaren aanhangig heeft gemaakt meer spanning en frustratie zal ondervinden dan de belastingplichtige die één belastingjaar aanvecht, zal de spanning en frustratie niet evenredig met het aantal procedures stijgen. De totaal toe te kennen immateriële schadevergoeding zal in dat geval in redelijke mate van evenredigheid tot de door de belastingplichtige geleden schade moeten staan.³⁴

4. Conclusie

Sinds de immateriële schadevergoeding zijn intrede heeft gedaan in 2011 is het nodige aan jurisprudentie geweest ten aanzien van de vraag of en zo ja tot welk bedrag een belanghebbende schadeloos moet worden gesteld voor de lange duur van een gerechtelijke procedure. Het is inmiddels dan ook zeer zeker geen gegeven meer dat elke overschrijding van de redelijke termijn tot een immateriële schadevergoeding leidt. De Hoge Raad beoogde algemene objectieve regels te hanteren, zodat elke belastingplichtige kan vaststellen of hij of zij recht heeft op een immateriële schadevergoeding en tot welk bedrag. Inmiddels lijkt onze jurisprudentie echter meer richting die van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens te gaan, waarbij de immateriële schadevergoeding wordt beoordeeld naar het individuele geval.

Hof Den Bosch heeft in 2012 de factoren die het recht op en de hoogte van de immateriële schadevergoeding kunnen beïnvloeden in drie groepen verdeeld. Te weten factoren die hun weerslag hebben op het recht op een immateriële schadevergoeding als zodanig, factoren die de redelijke termijn verlengen en factoren die de hoogte van de immateriële schadevergoeding beïnvloeden. De kennis en kunde van de belanghebbende kunnen onder de eerste groep worden geschaard en kunnen daarmee in de weg staan aan een immateriële schadevergoeding. De complexiteit van een zaak en de wijze waarop de deelnemers aan het proces (belastingplichtige, bestuursorgaan en rechterlijke macht) zich gedurende de behandeling van het geschil hebben opgesteld, valt onder de groep factoren die de redelijke termijn oprekken. Kan worden vastgesteld dat sprake is van een 'normaal procesverloop', dan wordt de redelijke termijn niet verlengd. Onder een normaal procesverloop valt niet een onredelijk laat uitgebracht getuigenaanbod. Een standaarduitstel dat wordt verleend voor indiening van de gronden daarentegen wel. Tot slot kan de hoogte van de immateriële schadevergoeding worden beperkt als de zaken in hoofdzaak op hetzelfde onderwerp betrekking hebben. De contouren van de grenzen aan de immateriële schadevergoeding zijn hiermee inzichtelijk gemaakt. De harde lijnen en de exacte invulling van het leerstuk zullen met de tijd volgen.

* Mw. mr. A.L. Faber LL.M. is werkzaam als advocaat-belastingkundige bij BeuneFaber Advocaten-Belastingkundigen.

1 HR 10 juni 2011, nr. 09/02639, 09/05112 en 09/05113.

2 ABRvS 29 januari 2014, ECLI:NL:RVS:2014:188.

3 HR 22 april 2005, nr. 37.984, ECLI:NL:HR:2005:AO9006.

4 Hof Den Bosch 9 januari 2015, 14/00560, ECLI:NL:GHSHE:2015:14, r.o. 4.8.

5 Hof Den Bosch 23 augustus 2012, nr. 04/01848, ECLI:NL:GHSHE:2012:BX5668.

6 HR 21 maart 2014, ECLI:NL:HR:2014:667.

7 R.o. 4.3.3.

8 R.o. 4.4; bevestigd door de Hoge Raad op 20 november 2012, nr. 11/03462, ECLI:NL:HR:2012:BX4029, r.o. 3.1.

9 EHRM 29 maart 2006, Application No. 62361/00.

10 Hof Den Haag 24 september 2014, BK-12/00772, ECLI:NL:GHDHA:2014:3446.

11 R.o. 4.2.

12 R.o. 4.11.

13 Hof Arnhem-Leeuwarden 6 januari 2015, nr. 14/00053, 14/00054 en 14/00055, ECLI:NL:GHARL:2015:20, r.o. 4.6.

14 HR 20 juni 2014, nr. 13/01045, ECLI:NL:HR:2014:1461.

15 HR 29 november 2013, nr.12/04301, ECLI:NL:HR:2013:1361, r.o. 3.3.2.

16 Zie noot 3.

17 R.o. 4.9.4.

18 ABRvS 21 november 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BY3698.

19 HR 21 maart 2014, nr. 13/00478, ECLI:NL:HR:2014:636.

20 Zie noot 19, r.o. 2.1.3.

21 Hof Den Bosch 19 december 2014, nr. 14/00067 t/m 14/00082, ECLI:NL:GHSHE:2014:5412.

22 R.o. 4.8.1.

23 R.o. 4.9.3.

24 HR 20 juni 2014, nr. 13/01045, ECLI:NL:HR:2014:1461.

25 HR 7 november 2014, nr. 14/01595, ECLI:NL:HR:2014:3117; HR 21 november 2014, nr. 14/01715, ECLI:NL:HR:2014:3321.

26 Hof Den Bosch 19 december 2014, nr. 14/00067 t/m 14/00082, ECLI:NL:GHSHE:2014:5412.

27 Hof Amsterdam 27 november 2014, nr. 12/00818 t/m 12/00821, ECLI:NL:GHAMS:2014:5074.

28 Hof Den Haag 21 januari 2015, nr. BK-11_00032, ECLI:NL:GHDHA:2015:78.

29 HR 7 november 2014, nr. 13/04302, ECLI:NL:HR:2014:3119.

30 HR 22 maart 2013, nr. 11/04270, ECLI:NL:HR:2013:BX6666, HR 20 juni 2014, nr. 13/01045, ECLI:NL:HR:2014:1461.

31 R.o. 4.7.4.

32 R.o. 4.13.

33 HR 17 oktober 2014, nr. 13/06130, ECLI:NL:HR:2014:2981.

34 R.o. 4.10 e.v.